

СМЕРНИЦЕ ЗА ДРУШТВЕНУ ПОДРШКУ ДЕЧЈОЈ ИГРИ²

Апстракт Игра је драгоцен аспект живљења, незаменљивој значаја по добробити и развој како деце тако и одраслих људи и заједница у целини. Комплексношћу савремених услова живљења често доводи у питање уважавање и остваривање деце игре, те јача нужност да савремене образовне политике иду активно подрже. Предмет истраживања на ком је овај рад заснован је децја игра у образовној политици, а циљ истраживања је предлој мера и акција којима се кроз образовну политику децја игра може подржати. У истраживању смо се служили методом квалитативне анализе кроз технику анализе садржаја, а уз примену матрице анализе. Истраживањем су обухваћене мере и акције званичних образовних политика и невладиних организација Уједињеној Краљевствима Велике Британије и Северне Ирске, Републике Ирске и Републике Србије. Резултати истраживања указују на то да је проблем дубљи од тренутној неосвојеној системске подршке игри у Републици Србији и отварају питање из које парадигме званична образовна политика Републике Србије пристица образувању, као и питање могућности да се из актуелне позиције у политици осветли важност игре и тради подршка игри. Ослањајући се на окоснице политика подршке у Уједињеном Краљевству и Републици Иској, у овом раду предлагемо смернице развоја друштвене подршке игри које би се у случају Србије могле показати смисленим и изводљивим.

Кључне речи: децја игра, образовна политика, друштвена подршка игри.

Увод

Игра се као вредна помена одавно провлачи кроз филозофску и научну мисао, а интензивније проучава у хуманистичким наукама од двадесетог века. Упркос различитим приступима разумевању игре, у актуелним теоријским разматрањима вредност игре за живот детета је неоспорна. Игра је притом засебно истакнута као право детета и друштвена одговорност (*Convention on the Rights of the Child*, 1989),

¹ E-mail: nevena.mitranic@gmail.com

Студент докторских студија на Одељењу за педагогију и андрагогију Филозофског факултета Универзитета у Београду.

² Истраживање је реализовано за потребе израде мастер рада под насловом *Децја игра у пракси образовне политике*, одбрањеног на Филозофском факултету Универзитета у Београду 2015. године.

чиме се апелује на савремене демократске државе да донесу мере и уложе средства у подршку игри која ће прожимати све аспекте друштвеног живота који се детета тичу. Отуд се у овом раду бавимо питањем могућности остварења друштвене подршке игри кроз образовну политику, питањем актуелног положаја игре у образовној политици Србије, и шта Србија, као демократска земља и потписница Конвенције о правима детета, може учинити како би дечју игру на адекватан и свеобухватан начин подржала.

Кратак приказ теоријских полазишта истраживања

У сусрету са различитим епохама и перспективама, игра је добијала различита значења, те прошла пут од свођења на нефункционалан животињски нагон (Ortega, 2003) до уздизања на ниво нове митологије о човеку (Marjanović, 1979). Актуелним теоријским разматрањима крајности у сагледавању игре су превазиђене и може се закључити постојање сагласности да је игра вредна, али се питању у чему њена вредност лежи приступа из различитих позиција. Из перспективе модерног схватања уређености света и аутономије субјекта (Dahlberg et al., 1999), у детињству виђеном као периоду сазревања и развоју као стабилном следу корака у остваривању људске природе игра носи вредност као „припрема за будућност“ (Erickson, 1963; Spencer, 1873; Sutton Smith 1994, према: Edminston, 2008; 6) и сигурно окружење у ком дете учи границе (VanderVen, 2004), овладава социјалним правилима и културним нормама (Freysinger, 2006) и увежбава друштвено прихватљиве улоге одраслог (Edminston, 2008), али и као начин да се „побегне од живота“ (VanderVen, 2004: 170), да се поврати виталност и да се лакше суочи с изазовима које носи пут развоја ега (Freysinger, 2006). Из перспективе постмодерних разумевања комплексности и динамичности света, па тиме и разумевања детињства као социокултурног конструкта и друштвене категорије вредне по себи (Krnjaja i Pavlović Breneselović, 2013) и разумевања развоја као флуидног и релационог процеса преиспитивања и грађења вишеструких идентитета (Gevric i Krib, 2012), игра носи вредност како за дете тако и за одраслог као комплексан адаптивни систем (VanderVen, 2006: 409), капацитет флексибилности у дејству (Marjanović, 1979), специфично искуство сопства и света (Henricks, 2014) и феномен у ком отварамо коауторски простор (Feezell, 2013) за заједничко истраживање и грађење значења (Krnjaja, 2012). Схватајући игру као потенцијал и простор деконструкције и преговарања, постмодерни приступ пружа могућност да питање остваривања игре сагледамо као шире политичко питање остваривања демократије у смислу могућности уживања слободе да изазовемо и трансформишемо режиме истине (Freysinger, 2006) и експериментишемо с друштвеним правилима и њиховом сврхом (Krnjaja, 2012) и у смислу отворености друштва за искуства и глас детета, као равноправног грађанина, и за игру као доминантни начин на који дете себе и свет разумева, развија и изражава (Lester & Russell, 2008). Игра као простор демократије тиме је дечје и људско право, али и одговорност – деца и одрасли, као креатори значења, носе одговорност за дискурсе у које у игри ступају (VanderVen, 2004), док демократско друштво носи одговорност да играче подржи у њиховој континуираној потрази за „добро одиграном игром“ као начином да будеш добар

себи и другима (De Koven, 2013, према: Chen, 2014: 123), и да позива на игру као сусрет у ком смо подржани да се питамо, истражујемо, конструишемо и реконструишемо заједно.

Ипак, сведоци смо бројних истраживања која указују на опадање игре у савременом свету (Gray, 2011; Hughes, 2003; Louv, 2005; Pellegrini, 2005, према: Kernan, 2007), проналазећи узрок депривације у друштвеном контексту. Уздизање стабилности и безбедности као фундаменталних вредности у доминантној култури убрзаних промена (Furedi, 2002, према: Lester & Russell, 2008) доводи до парадоксалног положаја детета у друштву. С једне стране, схваћена као бића „неконтролисана“ и „неосвешћена“ и тиме претња по сопствену добробит и по јавни ред и мир деца бивају заштићена од активног учешћа у друштвеном животу и издвојена у засебну друштвену групацију (Marjanović, 1987), а игра означена и занемарена као искључиво „дечја ствар“, док с друге стране потреба за успостављањем контроле над будућношћу поставља пред децу као будућност нације захтев да преузму понашања одраслих и, кроз бројне курсеве и приватне часове, буду ангажована у властитом професионалном одређивању и развоју (Elkind, 2001), у ком игра бива одбачена као активност слабог значаја. Мада постоје докази о резилијентности деце на друштвене промене и склоности да „проиграју свој пут“ кроз изазове свакодневице (Jenkins, 2006, према: Lester & Russell, 2008; Nicholson et al., 2014), игра није просто слободан израз детета (VanderVen, 2004), па тиме ни искључиво дететова одговорност. Начин на који ће се игра остваривати и теме којима ће се деца у игри бавити условљени су контекстом и могу одражавати етички дискутабилне дискурсе, проблематичне позиције моћи и различите идеологије са којима се дете у свом контексту суочава и у чијем деконструисању му је потребна подршка. Инструментализација и комерцијализација игре чине се нарочито опасним, ограничавајући, сем имагинације и активности детета, и улоге које у игри преузима и олако наводећи на стереотипна понашања као природна стања ствари (Lester & Russell, 2008).

Тиме питање игре као права детета и одговорности државе (*Convention on the Rights of the Child*, 1989) из постмодерне перспективе добија дубљу етичку вредност која додатно апелује на реконструисање слике о детету, преиспитивање актуелних схватања игре и доношење политика које би пружиле основ, подстицај и ресурсе за смислену и свеобухватну друштвену подршку игри.

Методологија истраживања

Истраживањем представљеним у овом раду настојали смо да дођемо до смерница за грађење друштвене подршке игри које би носиле одређену поузданост практичне остваривости и биле релевантне за контекст Србије, те смо се усмерили на проучавање примера праксе земаља у којима је политика подршке игри развијена, као и на проучавање актуелног стања друштвене подршке игри у Србији.

Однос друштва према дечјој игри је комплексно питање које се може проучавати на различитим нивоима. У овом истраживању фокусирали смо се на мере и акције носилаца образовне политике које пружају концепцијски и нормативни оквир за

разумевање, организовање, остваривање и развијање дечје игре, те је предмет истраживања приказаног у овом раду дечја игра у образовној политици. Српском речју политика обухваћена су значења три енглеска термина: *policy*, *polity* и *politics*, те је важно напоменути да под образовном политиком разумевамо конкретне мере и акције предвиђене планом деловања – *policy* (*Key Definitions: Polity, Policy, Politics...*, 2015), али као одраз дискурзивног оквира из ког се препознају и дефинишу изазови образовне политике, доносе се одлуке и предузимају акције (Rein & Schon, 1993), и који даље обликује разумевања и поступке актера праксе (Bail, 2015), чиме се залази и у структурални и нормативни аспект политичке организације друштва – *polity* (*Key Definitions: Polity, Policy, Politics...*, 2015), као и у политички процес сукоба и усаглашавања интереса субјеката у ширем пољу јавног деловања – *politics* (*Key Definitions: Polity, Policy, Politics...*, 2015). Схватајући политику као одраз дискурса и развијајућу у пракси, под носиоцима образовне политике подразумевамо како владин тако и невладин сектор, као подсистем грађења политике (Cerna, 2013) који обликује систем уверења и служи за пример у процесу развијања праксе (Sabatier, 1988, према: Cerna 2013), те може играти важну улогу у успостављању и грађењу образовне политике, пружајући информативну, аналитичку, критичку и практичну подршку.

Истраживање има за циљ предлагање мера и акција којима се кроз образовну политику дечја игра може подржати, а дати циљ конкретизује се у следећим задацима:

1. Идентификовати димензије подршке игри кроз образовну политику, а на основу примера добре праксе других земаља,
2. Сагледати положај игре у образовној политици у Србији из перспективе идентификованих димензија подршке,
3. Предложити смернице развоја политике подршке игри, засноване на идентификованим димензијама подршке и на актуелном стању у Србији.

У остварењу задатака служили смо се методом компаративне анализе. Мере и акције носилаца образовне политике сагледане су кроз писане изворе – званична документа образовне политике и званичне сајтове невладиних организација, те је техника коришћена у овом истраживању анализа садржаја, а инструмент матрица анализе.

Истраживање је спроведено кроз следеће фазе:

1. Упознавање политика подршке игри у земљама примерима добре праксе кроз преглед докумената и сајтова, и идентификовање димензија кроз које се подршка остварује;
2. Развијање матрице анализе садржаја на основу идентификованих димензија подржавања игре;
3. Анализа политика подршке игри у земљама примерима добре праксе, применом матрице анализе на одабрана документа и сајтове;
4. Анализа подршке игри у образовној политици у Србији применом матрице анализе на одабрана документа и сајтове;

5. Поређење резултата анализе земаља примера добре праксе и Србије;
6. Извођење смерница за грађење друштвене подршке игри, на основу искуства земаља примера добре праксе и препознатих ограничења актуелног стања у Србији.

За земље примере добре праксе одабране су Република Ирска и Уједињено Краљевство Велике Британије и Северне Ирске, као земље у којима је подршка игри кроз политике јавног деловања најразвијенија, у смислу постојања засебних докумената, владиног сектора и невладиних организација експлицитно и искључиво посвећених подржавању игре, и у смислу дуге традиције и континуитета мера и акција којима се дечја игра подржава. Документа обухваћена анализом су: Национална политика подршке игри (*Ready, Steady Play! A National Play Policy*, 2004) и Национална политика подршке рекреацији младих Републике Ирске (*Teenspace: National Recreation Policy for Young People*, 2007); Стратегија подршке игри Уједињеног Краљевства (*The Play Strategy*, 2008) и водич за примену Стратегије о игри Уједињеног Краљевства (*Embedding the Play Strategy*, 2010); Политика о игри Владе Велса (*Welsh Assembly Government Play Policy*, 2002) и План имплементације политике о игри владе Велса (*Play in Wales: Play Policy Implementation Plan*, 2006); и Стратегија Шкотске за подршку игри (*Play Strategy Scotland: Vision and Action Plan*, 2013).

Невладине организације обухваћене анализом су: *Sugradh* (Република Ирска); *Play England* (Уједињено Краљевство); *Play Wales* (Уједињено Краљевство); *PlayBoard Northern Ireland* (Уједињено Краљевство); и *Play Scotland* (Уједињено Краљевство).

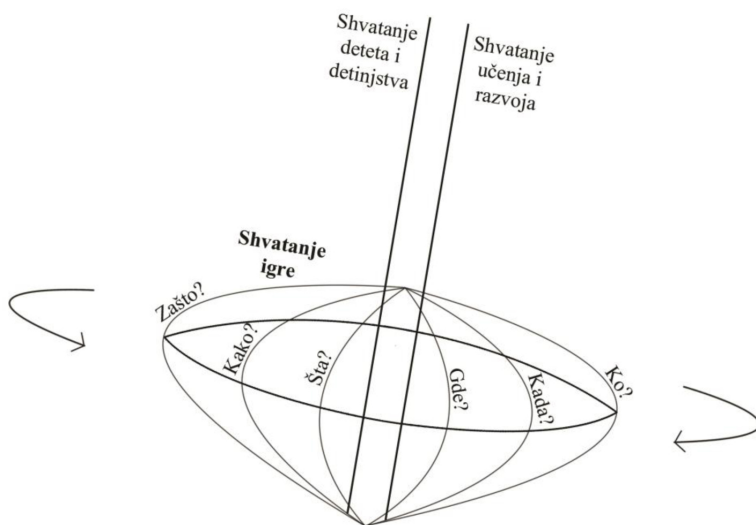
С друге стране, како Република Србија нема документа званичне образовне политике, нити невладине организације експлицитно усмерене на дечју игру, да би се положај игре у Србији сагледао, обухваћена су стратешка и законска документа образовне политике за чију тематику се дечја игра може претпоставити као релевантна, као и сајтови одабраних невладиних организација које промовишу права детета и директно раде с децом и младима у сврху њиховог оснаживања. Документа обухваћена анализом су: *Национални план акције за децу* (2004); *Образовање у Србији: како до бољих резултата, Правци развоја и унапређивања квалитета предшколској, основној и вишој средњој и умјетничкој образовања и васпитања 2010–2020* (2011); *Стратегија развоја образовања у Србији до 2020. године* (2012); *Закон о основама система образовања и васпитања* (2013); *Закон о предшколском васпитању и образовању* (2010); *Закон о основном образовању и васпитању* (2013). Невладине организације обухваћене анализом су: *Пријатељи деце Србије* (ПДС); *Центар за права деце* (ЦПД); и *Центар за позитиван развој деце и омладине* (ЦЕПОРА).

Матрица анализе, развијена на основу димензија подршке препознатих у политикама земаља – примера добре праксе, метафорично је представљена у форми „чигре за игру“. Основу чигре сачињавају темељна промишљања на којима се подршка игри гради, то јест:

- схватање детета и детињства;
- схватање учења и развоја;
- схватање игре.

Тело чигре обухвата категорије конкретније усмерене на саме мере и акције подршке, то јест:

- зашто треба подржати игру, то јест у којој се функцији подршка игри остварује;
- како треба да се играмо, то јест на којим принципима је заснована подршка игри;
- шта све чинимо како бисмо игру подржали, то јест које конкретне активности подршке су предвиђене;
- ко треба да буде укључен у подржавање и остваривање игре;
- када треба да се играмо, то јест на ком узрасту и по ком временском распореду;
- где игра треба да се остварује, то јест постоје ли јасно предвиђена и ограничена места за игру?

Слика 1. „Чигра за игру“

Метафора чигре дата је да би нагласила да уколико „основа чигре“ није освешћена и прецизирана, „тело чигре“ не може бити стабилно постављено, и да уколико чигра није комплетна, она се неће вртети и таква није гаранција остваривања игре.

Резултати истраживања

У анализи одабраних докумената и сајтова настојали смо да сагледамо сваки садржај кроз експлицитне мере и акције којима дете и игру подржава, али и кроз имплицитни однос који према детету и игри промовише, сагледан на нивоу укупног садржаја – тема које разматра, начина на који их организује, медија којима се служи и „читалачке публике“ коју имплицитно претпоставља, и на нивоу градивних елемената садржаја, попут формулација реченица и коришћених израза. Како бисмо податке добијене анализом сажели и лакше упоредно сагледали, представимо их у табели која следи:

Табела 1. Сажети приказ резултата анализе званичних докумената и сајтова невладиних организација

	Уједињено Краљевство и Република Ирска	Република Србија
СХВАТАЊЕ ДЕТЕТА И ДЕТИЊСТВА	Холистички приступ Дете уважено као активни и компетентни носилац сопственог живота и учесник живота заједнице	Нема уједначеног полазног става Званична образовна политика: Дете као друштвени ресурс НВО: Дете као активна, аутономна личност
СХВАТАЊЕ УЧЕЊА И РАЗВОЈА	Учење као истраживачки и креативни процес грађења знања Развој као контекстуално условљен, континуиран процес, чији је главни носилац дете само	Изражено само у документима званичне образовне политике Учење као стицање готових знања и умења Развој као униформан процес
СХВАТАЊЕ ИГРЕ	Игра као мултидимензионална и инстринзички мотивисана Игра као потреба и право, начин изражавања и остваривања	Нема уједначеног полазног става Званична образовна политика: Игра као „услуга“ намењена деци предшколског узраста НВО: Игра као право и вредност по себи
ЗАШТО?	Ради поштовања детета и остварења његове добробити Ради квалитета живљења породице, школе, заједнице	Нема експлицитно изнетих разлога
КАКО?	Оријентисаност на дете, породицу и практичаре Одрживост подршке Приуштивост и приступачност подршке Инклузивност подршке	Нема експлицитно извучених принципа усмерених на подржавање игре
ШТА?	Промовисати важност игре Обезбедити финансијску подршку Консултовати, информисати и подржати све релевантне актере Препознати изазове Отворити и истраживати просторе и прилике за игру Спроводити евалуацију остварења стратегија и политика	Званична политика не предвиђа активности подршке игри НВО: радионичарске активности и фестивали с игровним елементима, информисање деце и одраслих о праву детета на игру
КО?	Сви сектори владе и невладине организације Локални ауторитети и корпоративни сектор Експерти, професионалци и волонтери Деца, млади и породице Сви заинтересовани појединци	Нико конкретно није задужен за подржавање игре
КАДА?	Од рођења до 18. године Сваки тренутак може бити време за игру	Након предшколског узраста, игра подржана само у „слободно време“ детета
ГДЕ?	Где год деца живе, уче и окупљају се Посебни и разноврсни простори намењени деци и младима, али и заједнички јавни простори као простор за игру	Званична образовна политика: Предшколске установе и школе, али само у „слободном времену“ НВО: Играонице и јавни простори у локалној заједници

Већ из сажетог прегледа можемо опазити да земље анализирание као пример добре праксе приступају подржавању игре системски – координишући различите нивое грађења политике подршке око јединствене визије, синхронизујући мере и акције које су по живот детета релевантне у складу с њом, те обезбеђујући свеобухватну подршку остваривању и развијању политике о игри. Поред системског приступа, као окоснице грађења подршке у земљама добре праксе можемо истаћи и партиципативност и процесуалност. На партиципативност указује отварање простора за учешће свих релевантних актера, рачунајући и породицу, практичаре и заинтересоване чланове заједнице, са посебним акцентом на ангажовање деце и младих, док нам процесуалност сугерише обезбеђивање услова за преиспитивање и развијање политике планирањем евалуације, даљих истраживања и континуиране подршке актерима.

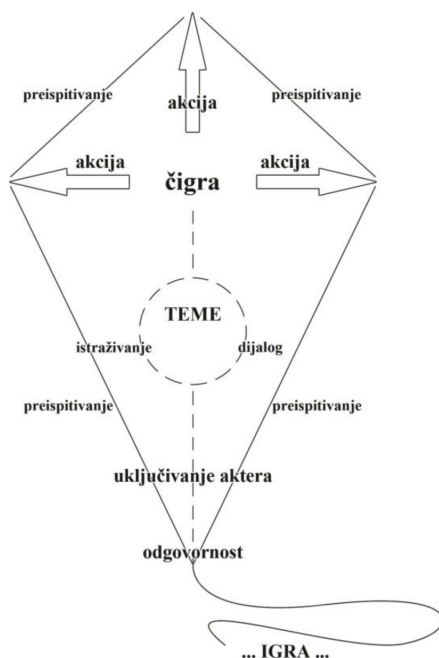
С друге стране, примећујемо да у образовној политици Србије координисана системска подршка изостаје, као и да је простор за партиципативност и процесуалност ограничен.

Суштина различитости међу анализираним земљама може се пронаћи у темељним схватањима на којима се подршка игри гради – схватању детета и детињства, схватању учења и развоја и схватању игре саме, а која су одраз парадигме којом се образовна политика води. Заснованост на парадигми права детета, која заступа дете као активног, компетентног грађанина и вредност по себи, а добробит детета као окосницу развоја образовне политике (Vudhed, 2012), омогућава Републици Ирској и Уједињеном Краљевству да игру сагледају као комплексан начин изражавања, учења и живљења детета и да подржавању игре дају значајно место у свим политикама усмереним на детињство, те и да грађењу подршке приступе системски. Елементи социокултурне парадигме који су у овим земљама снажно изражени, а која позива на уважавање вишеструких перспектива актера у заједници, подржавање учешћа детета у широком и комплексном опусу односа и окружења и преиспитивање контекстуалне примерености праксе подршке (Vudhed, 2012) дају основ да се квалитету образовне политике приступи као вишедимензионалном, вишеперспективном и развијајућем концепту (Krnjaja i Pavlović Breneselović, 2013) и основ за партиципативност и процесуалност грађења подршке игри. Република Србија образовну политику заснива на економској перспективи, која дете и образовање сагледава као друштвене ресурсе који своју вредност друштву, као надређеном ентитету, треба да докажу одговарајући на предодређена универзална мерила и друштвене потребе, на начин који експерти процене као адекватан (Vudhed, 2012). Осим што економском парадигмом дечја игра бива или банализована и инструментализована, или занемарена као ирелевантна, фокусираност на унапред постављене циљеве економског напретка онемогућава да се квалитет праксе подршке детињству сагледа као процес, да се уваже различите перспективе и контексти и да се отвори простор за преиспитивање и заједничко откривање даљих праваца деловања. Акценат се ставља на контролу резултата и контролу актера праксе, чиме се долази до неравноправних улога међу укљученим актерима (Krnjaja i Pavlović Breneselović, 2013). Над практичарима доминира позиција експерата, који процењују даље правце развоја политике и успостављају критеријуме праћења и вредновања праксе, као и позиција државних чиновника који контролу спроводе

(Krnjaja i Pavlović Breneselović, 2013). Овако постављене улоге доводе до изолованости и неповерења међу актерима, те се не може очекивати ни развијање партнерства, ни усаглашеност, па ни системске мере и акције политике уопште, нити смисленост и одрживост мера и акција подржавања игре које би се из ове парадигме могле донети.

Смернице развоја политике подршке игри

Парадигматска различитост анализираних политика указује на комплексност и отежаност промене политике – институције и актери који промену треба да подстакну и доминантно носе, штите и промовишу вредности постојеће политике (Greener, 2002, према: Cerna, 2013). Отуд смо настојали да превазиђемо ниво критике и позовемо релевантне и заинтересоване актере на преиспитивање и делање у циљу промене дискурзивног оквира и постојећег стања политике и праксе тиме што ћемо предложити смернице развоја политике подршке игри које се из перспективе наших истраживачких резултата чине смисленим. Потреба за подстицајем практичног деловања усмерила нас је на грађење смерница као конкретних и практичних корака, што нас је даље суочило с изазовима. Најпре, у литератури не постоје конкретне смернице за грађење друштвене подршке игри и грађење политике усмерене на игру а на које бисмо се могли директно ослонити, те смо смернице који предлажемо

Слика 2. Смернице развоја политике подршке игри

засновали на резултатима добијеним анализом земаља – примера добре праксе. Даље, јасне мере и акције које се у Србији могу предузети како би игра била подржана, из позиције индивидуалног истраживача и у ситуацији недостатка истраживања о положају игре у Србији, немогуће је предвидети, те смо дошли до следа флексибилних корака који нам се чине као коректна основа за промишљање и помоћ да се отиснемо на пут подржавања игре.

Смернице развоја политике подршке игри, а у складу с тематиком игре, излажемо метафором и шематским приказом у форми змаја:

Кораци предложени кроз приказ змаја крећу се од преузимања одговорности над препознавањем, промовисањем и подржавањем игре, преко укључивања релевантних актера, истраживања и дијалога о питањима која ће подршку игри усмеравати, профилисања подршке кроз питања садржана у „чигри за игру“, ка даљим конкретним акцијама. Окосница свих корака и њихов саставни део јесте и преиспитивање, континуирана рефлексивна која би омогућила процесуалност грађења подршке игри. Сlikовна представа носи одређена ограничења, те сугерише да су предложени кораци линеарни и међусобно разграничени, што није случај. Сваки корак наслућен је у сваком претходном, проткан у сваком наредном и кроз сваки наредни се преиспитује, те никада није дефинитивно завршен. Детаљније објашњење корака следи у наставку текста.

Преузимање одговорности. У образовној политици Републике Србије игра је стављена по страни делом и услед чињенице да није јасно препозната као ичија одговорност. Грађење политике подршке игри у анализираним земљама – примерима добре праксе, отпочело је успостављањем организација и асоцијација усмерених искључиво на игру – оснивањем невладине организације Sugradh у Републици Ирској, и националне Асоцијације за дечју игру и рекреацију у Уједињеном Краљевству. Данас стратегије и политике подржавања игре развијају и одговорност за подржавање игре, а носиоци су национална одељења и сектори владе усмерени на подржавање детета и детињства, или пак сама влада, уз наглашен значај партнерског деловања свих владиних сектора (*The Play Strategy, 2008; Play strategy Scotland: Action Plan, 2013*). У случају Србије, уколико није оправдано очекивати успостављање засебне особе или тела које би се у склопу владе подржавањем игре бавило, нити игру ставити под надлежност постојећих министарстава или Савета, почетни корак може бити да се промовисању и подржавању игре експлицитно посвете неке од невладиних организација, уз нужан дијалог са политичким актерима који могу пружити подршку у даљем лобирању креатора званичне образовне политике. Преузимање одговорности подразумева и профилисање слике о игри која ће се заступати, профилисање акција којима ће се ширити свест о њеном значају (*Ready, Steady Play! A National Play Policy, 2004*), као и планирање финансија за грађење подршке. Република Ирска и Уједињено Краљевство приступају овом проблему прецизирајући сврхе улагања и критеријуме који се морају задовољити ради конкурисања за расположиве фондове, постављајући смернице за одрживо планирање простора и материјала за игру, разматрајући могућности партнерства са корпорацијама и приватницима, и повезујући подршку игри са другим плановима владе и пројектима и иницијативама у заједници (*The Play*

Strategy, 2008; *Embedding the Play Strategy*, 2010; *Play in Wales: Play Policy Implementation Plan*, 2006).

Укључивање актера. Пут профилисања слике о игри и ширења свести о њеном значају укључује и повезивање првенствено са самом децом и младима (*The Play Strategy*, 2008), њиховим породицама, стручњацима различитих профила, са постојећим невладиним организацијама, различитим члановима заједнице, медијима и слично. Повезивање у игри и око ње носи потенцијал друштвеног покрета са дуготрајном визијом и мисијом остваривања промена на више поља друштвене реалности, и праћено је промишљањем ко *још* може бити укључен, како свим актерима отворити простор за што активније учешће, и како градити партнерске односе. У том контексту, значајно је развијати систем информисања што шире популације о игри и њеном значају, ослањајући се на све расположиве ресурсе. Консултовању са свим релевантним актерима и њиховом информисању Република Ирска и Уједињено Краљевство приступају кроз систем креативних и разноврсних акција осмишљених тако да подстакну интересовање и активно учешће. Примера ради, у Уједињеном Краљевству процес консултација при развијању политике подршке игри заснивао се на упитницима, интервјуима, фокус групама, радионицама, зидовима са графитима, турама кроз локалну средину и виртуелним играма (*The Play Strategy*, 2008; *Embedding the Play Strategy*, 2010; *Play in Wales: Play Policy Implementation Plan*, 2006), док се даље информисање врши путем тренинга, семинара, конференција, лифлета, плаката, медијских кампања, друштвених мрежа, библиотека у локалној заједници и сервиса за породице (*Embedding the Play Strategy*, 2010; *Play strategy Scotland: Action Plan*, 2013).

Испираживање и дијалој. Пре планирања мера и акција подршке, важно је проценити положај игре у Србији и потенцијале и препреке са којима се она у датом контексту суочава, те дискутовати о кључним питањима на којима ће подршка игри бити грађена, при чему процена, преиспитивање и дијалог треба да укључе и уваже различите перспективе. Примера ради, консултацијама с децом и родитељима спроведеним у Уједињеном Краљевству утврђено је да је највећа препрека остваривању игре став да јавна игралишта нису безбедна, те влада поред политике подршке игри доноси политику појачане безбедности деце и младих и акциони план борбе против малолетничког криминала и вршњачког насиља (*The Play Strategy*, 2008).

Профилисање подршке. Дискутовање о значајним питањима треба да води ка грађењу заједничких вредности на којима ће се подршка градити и визије подршке око које ће се сви актери усагласити. Као кључни принципи подржавања игре у Уједињеном Краљевству истакнути су приуштивост и приступачност (*The Play Strategy*, 2008), а у Републици Ирској оријентисаност на дете / младог човека, оријентисаност на породицу, једнакост, инклузивност, оријентисаност на акцију и интегрисаност (*Ready, Steady Play! A National Play Policy*, 2004; *Teenspace: National Recreation Policy for Young People*, 2007). Даље је неопходно кроз дијалог на основу договорених вредности разрадити конкретне мере и акције које на различитим нивоима могу предузети различити актери, при чему је при овом кораку значајно размотрити како ће изграђена мрежа актера носити ове акције и функционисати у сврху узајамне подршке.

Акције. Предузимање конкретних акција условљено је претходним корацима, те се не може прецизирати, али можемо напоменути да под овим кораком имамо у виду акције различитог обима и различитог степена амбициозности, почевши од малих акција које предузимају индивидуални стручњаци, групе и организације, па до амбициозних акција на националном нивоу. У Уједињеном Краљевству и Републици Ирској, између осталог, планиране акције обухватају бројне националне и локалне кампање и пројекте, организовање семинара, тренинга и саветовања, објављивање приручника и публикација, успостављање смерница и стандарда, оснивање ресурсних центара, отварање простора за игру и доношење политика и мера повећања безбедности целокупног физичког простора локалне заједнице.

Преиспитуивање. Као што је већ поменуто, ниједан корак није дефинитиван, те континуирана рефлексивност на сваком кораку, као и током сваке акције која ће бити предузета, јесте начин на који се постепено освешћују предности и препреке, граде и оснажују заједничке вредности и визије и развија квалитет подршке игри уопште.

Закључак

Предложени кораци и метод којим се до њих дошло једно су од могућих решења да се грађењу системске подршке игри приступи и треба их посматрати не као готов рецепт, већ као позив и потенцијалну основу за дијалог. Не може се оспорити комплексност и незавидност ситуације какву затичемо у образовној политици Републике Србије, нити дугорочност и тежина пута који пред Србијом лежи. Непредвидивост игре саме и дисконтинуитет промена у образовној политици Републике Србије чине немогућим задовољење потребе да будемо сигурни у све кораке који нам предстоје, у њихову сврсисходност и адекватност у условима у којима деламо. Отуд, једини начин да изазове на путу у потпуности сагледамо и превазиђемо и да игру подржимо јесте да се над игром и њеним положајем замислимо, да покренемо игру као друштвено питање и да се упустимо у њу као друштвено збивање – свесно преузимајући одговорност, наоружани заједничком, договореном визијом, спремни да будемо прилагодљиви, да слушамо и подржимо једни друге, и, што је најважније, да се играмо заједно.

Литература

- Bail, C. A. (2015). The Public Life of Secrets: Deception, Disclosure, and Discursive Framing in the Policy Process. *Sociological Theory*, Vol. 33, No. 2, 97–124.
- Cerna, L. (2013). *The Nature of Policy Change and Implementation: A Review of Different Theoretical Approaches*. Retrieved July 17, 2016 from the World Wide Web
<https://www.oecd.org/edu/cei/The%20Nature%20of%20Policy%20Change%20and%20Implementation.pdf>
- Chen, M. (2014). The Well-Played Game: A Player's Philosophy. *American Journal of Play*, Vol. 7, No. 1, 122–124.

- Convention on the Rights of the Child* (1989). United Nations General Assembly. Retrieved February 22, 2015 from the World Wide Web <http://www.refworld.org/docid/3ae6b38f0.html>
- Dahlberg, G., Moss, P. & Pence, A. (1999). *Beyond Quality in Early Childhood Education and Care*. London: Falmer Press.
- Edminston, B. (2008). *Forming Ethical Identities in Early Childhood Play*. Abingdon: Routledge.
- Elkind, D. (2001). *The Hurried Child: Growing Up Too Fast Too Soon*. Massachusetts: Perseus Publishing.
- Embedding the Play Strategy* (2010). Department for Children, Schools and Families, Government of United Kingdom. Retrieved February 17, 2015 from the World Wide Web <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20130401151715/http://www.education.gov.uk/publications/eOrderingDownload/01194-2009DOM-EN.pdf>
- Feezell, R. (2013). A Pluralist Conception of Play. In E. Ryall, W. Russell & M. MacLean (Eds.), *The Philosophy of Play* (pp. 11–31). Oxfordshire: Routledge.
- Freysinger, V. (2006). Play in the Context of Life-Span Human Development. In D. P. Fromberg & D. Bergen (Eds.), *Play From Birth to Twelve: Contexts, Perspectives and Meanings* (pp. 53–62). New York: Routledge.
- Gevirc, Š. i Krib, A. (2012). *Razumevanje obrazovanja: Sociološka perspektiva*. Beograd: Fabrika knjiga.
- Gray, P. (2011). The Decline of Play and the Rise of Psychopathology in Children and Adolescents. *American Journal of Play*, Vol. 3, No. 4, 443–463.
- Henricks, T. (2014). Play As Self-Realization: Toward a General Theory of Play. *American Journal of Play*, Vol. 6, No. 2, 190–213.
- Kernan, M. (2007). *Play as a Context for Early Learning and Development: A Research Paper*. Retrieved March 15, 2015, from the World Wide Web http://www.ncca.ie/en/Curriculum_and_Assessment/Early_Childhood_and_Primary_Education/Early_Childhood_Education/How_Aistear_was_developed/Research_Papers/Play_paper.pdf
- Key Definitions: Polity, Policy, Politics, Corporate Communications, Public Affairs, Lobbying, Government Relations* (2015). Association of Accredited Public Policy Advocates to the European Union. Retrieved August 30, 2016 from the World Wide Web <http://www.aalep.eu/key-definitions-polity-policy-politics-corporate-communications-public-affairs-lobbying-government>
- Krnjaja, Ž. (2012). Igra kao susret: koautorski prostor u zajedničkoj igri dece i odraslih. *Etnoantropološki problemi*, Vol. 7, No. 1, 251–267.
- Krnjaja, Ž. i Pavlović Breneselović, D. (2013). *Gde stanuje kvalitet, Politika građenja kvaliteta u predškolskom vaspitanju*. Beograd: Institut za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu.
- Lester, S. & Russel, W. (2008). *Play for a Change: Play, Policy and Practice: A Review of Contemporary Perspectives*. London: Play England.
- Marjanović, A. (1979). Stvaralaštvo, igra i vaspitanje predškolske dece. *Predškolsko dete*, br. 1–2, 3–33.
- Marjanović, A. (1987). Protivrečna pitanja javnog vaspitanja predškolske dece. *Predškolsko dete*, br. 1–4, 11–26.
- Nacionalni plan akcije za decu* (2004). Beograd: Vlada Republike Srbije, Savet za prava deteta.

- Nicholson, J., Shimpi P. M., Carducci C. & Jevgjkikij, M. (2014). Listening to children's perspectives on play across the lifespan: children's right to inform adults' discussions of contemporary play. *International Journal of Play*, Vol. 3, No. 2, 136–156.
- Образовање у Србији: како до бољих резултата, Правци развоја и унапређивања квалитета предшколског, основног и општег средњег и уметничког образовања и васпитања 2010–2020 (2011). Београд: Национални просветни савет.
- Ortega, R. (2003). Play, Activity, and Thought: Reflections on Piaget's and Vygotsky's Theories. In D. Lytle (Ed.), *Play and Educational Theory and Practice* (pp. 99–116). Westport: Praeger Publishers.
- Play in Wales: Play Policy Implementation Plan* (2006). Welsh Assembly Government. Retrieved March 21, 2015 from the World Wide Web http://gov.wales/dcells/publications/policy_strategy_and_planning/early-wales/playpolicy/implementationplane.pdf?lang=en
- Play Strategy Scotland: Action Plan* (2013). The Scottish Government. Retrieved March 20, 2015 from the World Wide Web <http://www.gov.scot/Resource/0043/00437132.pdf>
- Ready, Steady Play! A National Play Policy* (2004). National Children's Office, Government of Ireland. Retrieved February 8, 2015 from the World Wide Web http://www.dcy.gov.ie/documents/publications/NCOPPlayPolicy_eng.pdf
- Rein, M. & Schon, D. (1993). Reframing Policy Discourse. In F. Fischer & J. Forester (Eds.), *The Argumentative Turn in Policy Analysis and Planning* (pp. 145–166). Durham: Duke University Press.
- Strategija razvoja obrazovanja u Republici Srbiji do 2020. godine* (2012). Službeni glasnik Republike Srbije, br. 107/2012.
- Teenspace: National Recreation Policy for Young People* (2007). Office of the Minister for Children, Government of Ireland. Retrieved February 8, 2015 from the World Wide Web http://www.dcy.gov.ie/documents/publications/TEENSPACE_Report_ENG.pdf
- The Play Strategy* (2008). Department for Children, Schools and Families, Government of Ireland. Retrieved February 17, 2015 from the World Wide Web http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20130401151715/http://www.education.gov.uk/publications/eOrderingDownload/The_Play_Strategy.pdf
- VanderVen, K. (2004). Beyond Fun and Games towards a Meaningful Theory of Play. In S. Reifel & M. H. Brown (Eds.), *Social Contexts of Early Education, and Reconceptualizing Play* (pp. 165–205). Oxford: Elsevier Ltd.
- VanderVen, K. (2006). Attaining the Protean Self in a Rapidly Changing World: Understanding Chaos through Play. In D. P. Fromberg & D. Bergen (Eds.), *Play From Birth to Twelve: Contexts, Perspectives and Meanings* (pp. 405–415). New York: Routledge.
- Vudhed, M. (2012). *Različite perspektive o ranom detinjstvu: teorija, istraživanje i politika*. Београд: Институт за педагогiju и андрагогiju Филозофског факултета.
- Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja* (2013). Službeni glasnik Republike Srbije, br. 72/2009; 52/2011; 55/2013.
- Zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju* (2010). Službeni glasnik Republike Srbije, br. 18/2010.
- Zakon o osnovnom obrazovanju i vaspitanju* (2013). Službeni glasnik Republike Srbije, br. 55/2013.

Примљено: 28. 01. 2016.

Коригована верзија текста примљена: 16. 08. 2016.

Прихваћено за штампу: 03. 09. 2016.

GUIDELINES FOR SOCIAL SUPPORT TO CHILD PLAY

Abstract *Play is a precious aspect of living and irreplaceable importance for not only child wellbeing and development but for adults and communities, too. Complex current living conditions often minimize the importance of child play and it becomes even more necessary that educational policies support it. The subject of the research is based on the role child play has in educational policy and the aim is formulation of measures and actions which can support child play in educational policy. We examined measures and actions of official educational policies and nongovernment organizations of the United Kingdom of England and Northern Ireland, the Republic of Ireland and Republic of Serbia. The results show that the problem is deeper than current nonexistence of systemic support to play in Serbia and open the question on which paradigm official educational policy in Serbia approaches to education, and the question of how to bring to awareness the importance of play in order to support it. Relying on the frameworks of play support policy in the United Kingdom and Republic of Ireland we suggest some guidelines for social support of child play which might prove sensible and feasible in Serbia.*

Keywords: *child play, educational policy, social support to play.*

РУКОВОДСТВО ПО ОБЩЕСТВЕННОЙ ПОДДЕРЖКЕ ДЕТСКОЙ ИГРЕ

Резюме *Игра представляет собой важный аспект жизни, незаменимого значения для благосостояния и развития ребенка, а также взрослых и общества в целом. Комплексность современных условий жизни часто ставит под вопрос уважение и осуществление детской игры и, поэтому, от современной образовательной политики ожидается активная роль в поддержке игре. Предметом исследования в данной работе является детская игра в образовательной политике а цель данного исследования заключается в предложении мер и действий по поддержке детской игре в образовательной политике. Исследование проведено с применением сравнительного анализа и метода анализа содержания, с использованием матрицы анализа. Исследование включает в себя обзор мер и действий официальной политики в области образования и неправительственных организаций Соединенного Королевства Великобритании и Северной Ирландии, Ирландии и Республики Сербии. Результаты исследования показывают, что проблема гораздо глубже, чем нынешнее отсутствие систематической поддержки игре в Сербии, так как поднимает вопрос об образовательной парадигме, на основе которой официальная политика Республики Сербия подходит к образованию, а также вопрос об этом, можно ли в такой обстановке в полной мере осветить важность игры и построить поддержку игре. Опираясь на основы политики поддержки в Великобритании и Ирландии, в данной статье предлагаются мероприятия по развитию общественной поддержки игре, которые могли бы оказаться значимыми и выполнимыми в Сербии.*

Ключевые слова: *детская игра, образовательная политика, общественная поддержка игре.*